

כי אם נתיר לו כשאמר "היום" בלא שאלה, יבוא לטעות ולומר כן אף כשאמר "יום אחד" כי אינו יודע להבחין בין זה לזה.

ב-ט אמר ליה אביי (1) לרב יוסף:

אי הכי, שאנו גוזרים "היום" משום "יום אחד" — ליגזור נמי להיפך, במי שאסר על עצמו "יום אחד" שלא יהיה ניתר באמצע יום המחרת, גזירה משום מי שאמר "היום" שאינו ניתר באמצע היום אלא אסור עד שתחשך, ונחוש שמא יבוא להתיר גם כשאמר "היום", קודם שתחשך?! (2)

אמר ליה רב יוסף לאביי: "היום" ב"יום אחד" מיחלף.

אם נתיר ב"היום" משתחשך, יש לחוש להחלפה וטעות ולהתיר כן ב"יום אחד", שיטעה לומר, כשם ש"היום" פירושו "אותו יום", כך "יום אחד" פירושו "אותו יום".

אבל "יום אחד" ב"היום" לא מיחלף.

אם נתיר ב"יום אחד" קודם שתחשך ולאחר שכבר נהג "יום" של איסור, אין לחוש להחלפה וטעות להתיר ב"היום" מיד, מבלי שנהג כלל "יום" של איסור. (3)

אמר רבינא, אמר לי מרימר: הכי אמר אבוך [כך אמר אביך] משמיה רב יוסף:

כמאן אזלא הא שמעתיה דרב ירמיה בר אבא, כדברי מי אמר רב ירמיה בר אבא שהאומר "היום" צריך שאלה לחכם כדי להתירו משתחשך? (4)

כרבי נתן שאין ראוי לידור כלל.

כלומר, הטעם שהצריכוהו שאלה אינו רק מפני הגזירה, שאין די בה כדי לחייבו שאלה, כי אין הדבר שכיח שיבואו לטעות בשל כך. אלא קנסוהו חכמים על שנדר, כי אין ראוי לעשות כן, ולא קנסו אלא במקום שמצטרפת גם גזירה זו. (5)

דתניא:

מותר בלי שאלה, ואין אנו אוסרים אותם גזירה משום ידור נדר "יום אחד", היינו משום שהדבר ידוע שדינו של תענית כך, ואין איסורו כשאר נדרים, שכבר קבעו לו חכמים זמן, ולכן אף אם נתיר לו משתחשך לא יבוא להחליף בנודר ל"יום אחד" שדיני תענית ונדרים חלוקים הם, ולא יבואו להחליף מזה לזה, וראה עוד שם בשם הרשב"א.

4. כתב המאירי: ויש חולקין שלא להצריך שום שאלה, ממה שאמר בסוגיא: "כמאן אזלא וכו' כרבי נתן דאמר כל הנודר וכו', כלומר: דלרבי נתן הוא דקנסינן ליה משום דעבד איסורא, אבל לרבנן לא צריך שאלה כלל.

5. נתבאר על פי פשוט דברי הר"ן, שהקנס

ששאלה זו אינה צריכה פתח, וראה בזה ב"שלמי נדרים", וראה בהערה בעמוד ב.

1. ב"ח; וראה בתוספות וברש"ש.

2. יתכן שהביאור הוא, שיטעה לומר "מקצת היום ככולו", וכיון שנהג איסור ב"מקצת היום" יהא מותר. והטעם שאין אומרים כן, אפילו אם נאמר שאומרים "מקצת היום ככולו" באמצע היום, הוא משום שאין שייך "מקצת היום", אלא אם כן נעשית איזה סיבה שאינו יכול לגמור את היום, אבל אינו יכול להפסיק לנהוג איסור ללא סיבה, ולומר "מקצת היום ככולו".

3. כתב הר"ן: "ומה שנהגו עכשיו בתענית יחיד דלא הוי אלא מן הבוקר עד הערב, ובערב הוא

רבי נתן אומר: כל הנודר — כאילו בנה במה בזמן איסור הבמות.

והמקיימו, שאינו נשאל עליו — כאילו הקטיר עליה. (6)

שנינו במשנה: "שבת זו" אסור בכל השבת כולה. (7) ושבת, לשעבר.

ומקשינן: והרי פשיטא שאסור אף בשבת, שהרי היא מכלל השבוע שלפניה וכלולה במאמרו "שבת זו"! (8)

ומשנינן: לכך הוצרכה משנתנו להשמיענו שאסור הוא אף בשבת, כי מהו דתימא [הייתי אומר]: לא נתכוין לאסור אף את השבת, אלא יומי דשבתא [ימי השבת] קאמר, שכן ימות השבוע נקראים "ימי שבת", והייתי אומר של"ימי השבת" נתכוין ולא לשבת.

לפיכך קא משמע לן משנתנו שאסור הוא אף בשבת.

שנינו במשנה: "חודש זה" אסור בכל החודש, וראש חודש להבא:

ומקשינן: פשיטא, שאינו אסור בראש חודש של החודש הבא, שהרי אינו שייך לחודש שנודר בו!?

ומשנינן: כי איצטריכא משנתנו להשמיענו שאינו אסור בראש החודש של החודש הבא, בחודש חסר.

דהיינו, שהחודש הבא הוא חודש "חסר", של כ"ט ימים, ולכן ראש החודש שלו הוא יומיים.

כי החודש שלפני חודש חסר הוא חודש מלא, של שלשים יום. ונמצא ששני הימים של ראש חודש של חודש חסר הם: ביום השלושים של החודש המלא שהסתיים, וביום הראשון של החודש החסר המתחיל עכשיו.

וכך הוא הדרך ברוב החדשים, שאחד הוא מלא ואחד חסר (9) —

7. מילה זו אינה כתובה במשנה.

8. לפי פירוש הר"ן במשנה, קושיית הגמרא ברורה, היות ודבר פשוט הוא שהשבת היא יום השביעי של השבוע. אבל לפירוש השני שהביא הר"ן [והוא פירוש המפרש] שהאומר "שבת זו" אסור באותה שבת שנדר ובשבוע שלאחריה [ששה ימים או שבוע שלם, כנ"ל בהערה], צריך ביאור מאי "פשיטא", שודאי חידוש גדול יש כאן; והמפרש סתם כאן ולא פירש; וראה בתוספות לעיל בעמוד א אחר שהביאו פירוש זה, שכתבו "ובגמרא פריך פשיטא".

9. נתבאר על פי הרא"ש והר"ן. וראה מה

הוא לאוסרו אחר שתחשך [אלא אם כן יישאל], והטעם מפני שעבר ונדר.

ומיהו בתוספות משמע שקנסוהו וחייבוהו לישאל אחר שנדר, משום שאמר רבי נתן "והמקיימו כאילו הקטיר עליה", וסבירא להו להתוספות שענין זה שייך גם אחר שכבר עבר זמן הנדר, ראה שם.

ולפי שיטת התוספות משמע לכאורה, ששאלה זו היא ככל שאלה על נדרים שאינה אלא בפתח או חרטה, ראה בהערה לעיל בשם הש"ך.

6. כתב הר"ן: הילכך אם היה נדר מצוה, כגון ללמוד ולקיים מצוה אינו צריך שאלה; שהרי בזה ראוי לידור ואין לקונסו.

ודחינן: אדרבה אימא סיפא: אמר "יום אחד" אסור מיום ליום, ומשמע: הא אם אמר "יום" אין דינו כן אלא כמי שאמר "היום" דמי.

אלא מהא ליכא למשמע מינה, כי אין אנו יודעים איזו בבא היא בדוקא, האם הרישא או הסיפא. (12)

אמר רב אשי: תא שמע מהמשנה לקמן סג א שדין האומר "שנה" כדין האומר "השנה":

"קונם יין שאני טועם השנה" (13) ונתעברה השנה, הרי הוא אסור בה ובעיבורה עד שתסתיים השנה. (14)

והרי היכי דמי, באיזה אופן מדברת משנתנו?

אילימא בדקתני [אם תאמר שנדר באותו טא-א לשון השנוי במשנה] והיינו שאמר "השנה" —

אי אפשר לומר כך.

כי אם כן למה לי למימרא [מה חידוש יש

מהו דתימא [שמא תאמר] היום הראשון של ראש חודש הבא, שהוא יום השלשים של החודש הזה, לשעבר הוי, וליתמר [ישתייך לענין האיסור לחודש שעבר], שהרי הוא שייך לחודש הזה, והחודש הבא מתחיל רק ביום השני של ראש חודש —

קא משמע לן שהוא שייך לחודש הבא, משום דקרו ליה אינשי "ריש ירחא" [בלשון בני אדם נקרא הוא ראש החודש הבא].

שנינו במשנה: שנה זו אסור בכל השנה כולה: (10)

איבעיא ליה:

אם אמר: קונם יין שאני טועם "יום" מאי דיניה [מה דינו]?

האם כמי שאמר "היום" ואינו אסור אלא עד שתחשך, או כ"יום אחד", והוא אסור מעת לעת? (11)

תא שמע ממתניתין:

קונם יין שאני טועם "היום" אין אסור אלא עד שתחשך, ומשמע: הא אם אמר "יום" אין דינו כן, אלא כמי שאמר "יום אחד" דמי.

טועם "היום" אינו אסור אלא עד שתחשך, הא אם אמר "יום" נעשה כמי שאמר "יום אחד".

13. גירסת הספרים שלפנינו במשנה לקמן: שאני טועם "לשנה"; ואולם המפרש כאן גרס בהדיא "השנה", וכן משמע גם בר"ן לקמן במשנה שהגירסא היא "השנה", וראה גם ברש"ש שם.

14. דברי הר"ן כאן יתבארו בסיעתא דשמיא בסוף הענין, כי שם מקומם.

שתמהו על זה הרש"ש, והגאון רבי אלעזר משה בהגהותיו.

10. מילה זו אינה כתובה במשנה.

11. והוא הדין שמסתפקת הגמרא בשבת חודש שנה ושבוע, וכדמוכח בהמשך הסוגיא.

12. רבינו עקיבא איגר בגליונו ציין לתוספות בבא מציעא לד"א ד"ה אלא מהא ליכא למשמע מינה, ונתכוין להקשות, דנימא: קונם יין שאני